

Символіка Слобідської України

Прапор Північної Слобожанщини

Українській рейд на Білгородчину в 2023 році подарував нам мемну "Білгородську Народну Республіку". Так, на жаль, ні вилазки у Білгородську область, ні пізніший похід ЗСУ на Курщину не розвинулись у щось більше, одначе вони вже лишили свій слід у історії та українській культурі. Тож я пишаюся, що причетний до появи прапора так званої "БНР".

На перший погляд прапор "Білгородської Народної Республіки" може здатись нелогічним: маємо чорну смугу на стязі так званого Білогір'я. Проте це не довільна Інтернет-творчість, а справжній прапор, що має певну історію й сенси.

У 2014 році я знайшов на порталі "[Гайдамака](#)" неофіційний прапор Східної Слобожанщини і завантажив його версію на Вікіпедію. Ось, що там зазначалось до прапора:

Переймаються місцеві патріоти і ідеєю використання українських національних прапорів, як символів Східної Слобожанщини. У цьому плані цікавою є недавня дискусія у місцевій інтернет-мережі щодо того, яким має бути сучасний прапор Острогозького козацького полка. Як твердять місцеві краєзнавці, перший острогозький полковник Зиньківський прийшов на Східну Слобожанщину з України із Січовим знаменом червоного кольору, на якому було вишите обличчя Спасителя, можливо разом з ликом Божої Матері. Сучасні нащадки острогозьких козаків вирішили поєднати старі традиції з національною українською символікою. Так виник сучасний прапор острогозького козацтва. Він є трьохкольоровим.

Верхні смуги є українськими національними – жовтою та блакитною. Нижня смуга – чорна. Вона нагадує, що східнослов'янський регіон відрізняється від навколишніх російських земель своїми родючими чорноземними ґрунтами, що в свою чергу єднає цей край з українськими землями. Також чорна смуга є символом смутку за загибеллю козацтва, що було знищено за вказівкою Катерини Другої, і нащадки якого не змогли вибороти волі для України у буремному 1918-му році. У центрі прапора лик Спаса Нерукотворного, як згадка про перший прапор острогозьких козаків 17-го століття.

Мені здається, що символіка цього прапора є дуже вдалою щодо висвітлення української ідеї на Східній Слобожанщині. Цей прапор можна вважати не лише символом сучасного острогозького козацтва, але й символом усієї української Східної Слобожанщини, яка не зважаючи на усі лихі негаразди, не дає тут сконати повністю українській душі. Пропоную українській спільноті в Україні та за її межами визнати цей прапор національним знаменом українців Курщини, Білгородщини та Подоння.

Первинно це була символіка сучасного Острогозького козацтва ([маленька організація, заснована в 2008 році](#)). Російські слов'янські козаки, очевидно, взяли собі за зразок прапор донців і замінили одну смугу на чорну, бо в Росії Білгород і Вороніж відносять до так званого "Чорнозем'я". На чудову присутність жовто-блакитного на знамені увагу тоді ніхто не звернув.

Впевнений, що саме поява зображення на Вікіпедії зробила вдалий прапор відносно відомим загалу.

І хоч прапор походить із Вороніжчини, він чудово пасує "БНР": на гербі області орел над золотим левом не білий, а чорний. Себто знамено у гербових кольорах.

Прапори слобожанських козацьких полків

Оригінально публікація на ЖЖ від 03.09.2020.

Унікальним був прапор черкаського (цебто українського) слобідського полку Рибного острогу (нині Острогозьк): на знамені містилося зображення Саваофа — Бога-Отця, Господа воїнств. Погодьтеся, символ куди оригінальніший за сніп із сучасного міського герба, або за стандартний Спас Нерукотворний, що розмістився посередині триколову нинішнього острогозького псевдокозацтва.

А ще примітним був сумський козацький прапор: на синьому полотнищі із червоною облямівкою була зображена Богородиця у білих шатах, котра стояла на перекинутому золотому місяці, тримаючи у правиці берло, а у лівиці — немовля Ісуса. Сумський полковий прапор міг би стати чудовою основою для герба області, та не склалося. Сучасний герб Сумщини склався прямо таки із довільних символів, які не мають історичного підґрунтя. Особливо кумедно, що за задумом Гетьманщину на тому гербі представляє хрест Охтирського слобідського полку.

Джерела:

- Шляхом військової зв'язки : краєзнавча експедиція для користувачів і організаторів дитячого читання / уклад. Т.І. Бурятова. — Суми : ОКЗ «Сумська обласна дитяча бібліотека ім. М. Островського», 2011. — С. 7. — 5 екз.

- Іванов В.В. Прапори слобідських полків // Ювілейний збірник на пошану академіка Дмитра Івановича Багалія з нагоди сімдесятої річниці життя та п'ятдесятих роковин наукової діяльності. — К. : З друкарні Української Академії наук, 1927. — С. 745—747.
- Журавльов Д.В. Військова справа в слобідських козацьких полках у другій половині XVII — першій половині XVIII ст.: Дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2002. — 183 арк. — Бібліогр.: арк. 175-183.

Класний український художник benjiro451 нарешті завершив роботу над ілюстрованим виданням “Світогляду українського народу” / “Ескізом української міфології” Івана Нечуя-

Левицького!

Ми вдячні ЗСУ та кожному причетному за можливість доробити і поширити цю працю. Сподіваємось, читання і перегляд ілюстрацій принесе вам стільки ж задоволення, здивування і захоплення, скільки нам приніс процес роботи над нею.

Щоб отримати електронну версію книжки, необхідно пожертвувати Госпітальєрам щонайменше 100 ₴ (реквізити за [посиланням](#)) і надіслати квитанцію або скриншот переказу за допомогою [гугль-форми](#). Файл книжки буде надіслано на електронну пошту, вказану в формі.

Друкований примірник!

Важливе оновлення! Відкрилось нове українське видавництво – [Velorum Publishing](#), – орієнтоване на створення естетичної ілюстрованої книги. [На сайті видавництва можна придбати](#) матеріальний примірник ілюстрованого “Ескізу української міфології” Нечуя-Левицького. У книзі подано текст зі збереженням авторської орфографії. Видання містить понад 30 малюнків Дари Горної.

Герб Марнополя

Оригінально публікація на ЖЖ від 02.07.2020.

Марнопіль — саме так до падіння Російської імперії називали околишні українці місто Маріуполь. “Маріюпіль” же — чисто кабінетна вигадка доби більшовицької українізації.

Як і будь-яке інше місто так званої Новоросії, Маріуполь був заснований не в чистому полі. Підвалиною йому стала занепада козацька паланка (цебто острог) Домаха. Фортеця була адміністративним центром Кальміуської паланки (цебто «району») Війська Запорізького Низового. Як будь-яка інша паланка, Кальміуська мала свою гербову печатку.

На печатці паланки були зображені схрещені спис і шабля.

Наприкінці 18 століття росіяни пересилили у слободу, що лишилась по паланці, кримських греків і так «заснували» місто Павловськ, котре невдовзі набрало звичної назви. Логічно, що кожне «новозасноване» місто потребує новий герб. Тим паче, що навіть не перезаснованим містам Слобідської України не дозволили зберегти козацькі символи. Тож незабаром Маріуполю пожалували наступний герб:

Над срібняным полумесяцем, стоящим в черном поле, вознесен восьмиконечный золотой

крест, в голубом поле, в знак Всемиловейшего принятия из-под ига магометанского под сильную защиту Российской державы, вышедшее из Тавриды, азийское христианство.

За Влади Рад місто знов змінило назву і герб. Радянська емблема Жданова була очікувано червоною і містила шестірню, однак на диво вписувалася в правила геральдики. Хоч усічений посередині якір був дуже дивним рішенням.

Герб представляет собой щит пятиугольной формы, который волнистой линией разделен на 2 поля: верхнее красное и нижнее голубое, что символизирует принадлежность к приморским городам. На красном поле, вверху, изображен ковш, как символ ведущей отрасли промышленности в городе – металлургии. В центре герба полустестерня, символизирующая машиностроение, она опирается срезам на волнистую линию моря, напоминая солнце, восходящее над морем, это означает, что Мариуполь южный курортный город. Щит внизу по скошенным к центру граням заканчивает изображение якоря, ибо Мариуполь является морским портом страны. Раскраска полей означает принадлежность города к Украинской республике и символизирует город как город огня и моря. Все фигуры

на гербе (ковш, полушестерня, якорь), а также узкая каемка по периметру и разделительная волнистая линия бронзовые, рельефные, якорь в центральной части выпукло-граненый.

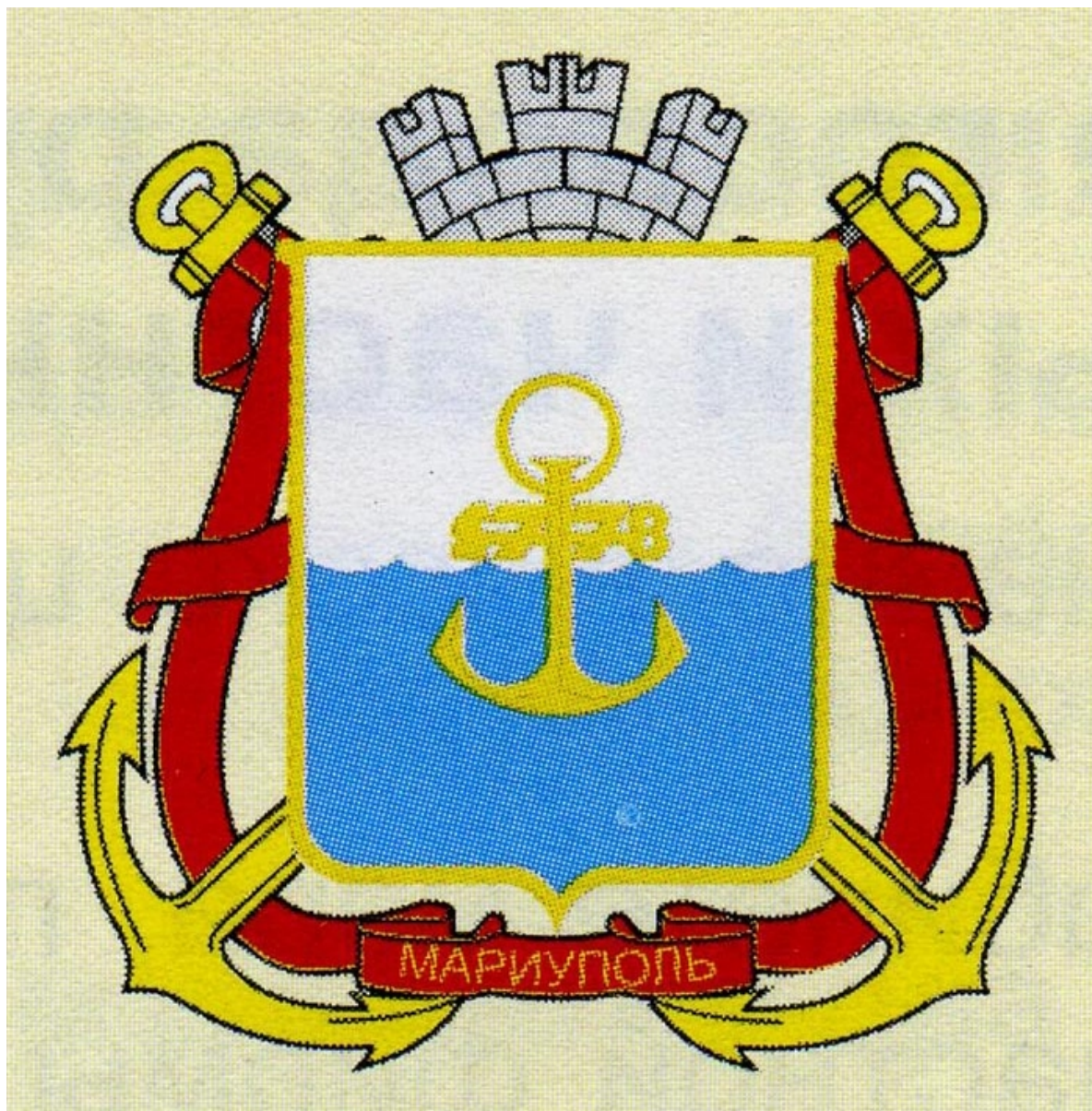

У сучасному гербі спробували поєднати два попередніх. Він успадкував від царського композицію, а від радянського — воду і якір.

Герб города представляет собой исторически традиционный щит, в основе которого прямоугольник. Щит разделен на 2 равные части по горизонтали волнистой линией – графическим изображением моря. Верхнее поле серебряного (серого) цвета, символизирующего сталь – основную продукцию промышленности города. Нижнее поле – синего цвета, символизирующего море (географию расположения города). Центральный изобразительный символ герба – якорь – символ приморского портового города, торговли (равнозначный Меркурию), а также как изделие машиностроения. Кольцо якоря (золотой круг на сером фоне) изображает стилизованный ковш с льющимся металлом, образующим контуры якоря, кроме того, круг символизирует солнце (южный город). Цифровой символ «1778» обозначает год основания города. Основные изобразительные элементы герба цвета

золота, символізуючого могутність, силу, благородство, постійність, справедливість, верність. Основний зміст графічних і кольорових рішень герба міста – південь міста у моря, місто металургів, моряків, машинобудівників, міжнародної торгівлі (морські ворота Донбасу), місто-герої.

На жаль, новий герб з нізвідки набрав кілька проблем: небажані цифри і накладення «золота» на «срібло» (за правилами геральдики елемент «металевого» кольору не може розташовуватись на «металевому» тлі). На додаток у занадто абстрактному кільці зовсім не читається задуманий ківш.

Окремо слід зауважити, що герб оформлений за російським зразком на французькому щиті, оповитому стрічками. Українське геральдичне товариство рекомендує використовувати округлий іспанський щит і картуш.

З огляду на зазначені вади, я спробував спроектувати заміну, гідну українського міста, що стало форпостом українства на Сході. На мою думку, мій проект, поєднуючи елементи символіки різних епох, влучно передає сучасне значення міста: як економічне, так і

Військове.

Щит шиповидно пересічений на синє та чорне поля, в центрі щита схрещені золоті якір, спис та срібна шабля з золотим руків'ям: спис скошений зліва, шабля скошена справа, обидва вістря донизу; якір стоїть в стовп. Щит увінчаний срібною мурованою короною з трьома зубцями. Щит має заокруглений низ та міститься у картуші.

Commodore 64, шишки, зірки і таке інше

Оригінально публікація на ЖЖ від 10.06.2020.

Безумовно необхідна реформа української армії, на жаль, продовжує бути бездумною.

Черговий мій допис по темі спонукали дві нещодавні події: прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо військових звань військовослужбовців» (проектний номер №2247) та чутки про повернення на погони «радянських» зірок.

Згаданий закон запровадив асиметричну систему з бригадним генералом, якому на флоті відповідає не адмірал. Хоча спершу законопроект, як я зазначав раніше, пропонував винайти унікальне звання «командор-адмірал». Натомість винайшли інше — «коммодор».

Перша проблема в тому, що український правопис у загальному випадку вимагає спрощення подвоєння в загальних назвах. Друга проблема: це так само тупо, як перейменувати майора в «мейджора». Українські морські назви мають голландське і датське походження, коли «комодор» є галліцизмом англійської мови (N загубилася через назалізацію в слові «commandeur»).

Знову проігнорували досвід будь-яких інших членів НАТО, крім США. Зокрема доволі вдалий польський табель, де командор (komandor) якраз передує контр-адміралові (kontradmirał). Або норвезький, звідки ідея з трьома командорами дозволила б піти від дурнуватої системи нумерації капітанів.

У флотах Європи існує приблизно три-чотири традиції: романська, германська, англійська і радянська (та що з нумерацією).

Романська система найпростіша: капітани бувають морські (лінійні), фрегатні і корветні. Про стилістичну проблему старпома у званні корвет-капітана на фрегаті я вже якось писав.

У англійській системі проблемними є звання «командирів» («commander» і «lieutenant commander», «заступник командира»), котрі в нашому випадку вклинилися б між капітаном і капітан-лейтенантом. Слід зауважити, що майже всі країни іменують молодший офіцерський склад інакше, ніж ми.

Під германською же традицією мав на увазі зовсім не німецьку, а скандинавську. Спільні риси спостерігаються в табелях Данії, Норвегії і частково Польщі, Литви, Латвії і зенацька Румунії. Щоправда прибалтійські табелі можна зарівно зарахувати в англійський табір. Ознакою «скандинавщини» є наявність капітан-лейтенанта і командорів за відсутності нумерації. Цю систему я вважаю найбільш досконалою.

Озираючись на Скандинавію і Польщу, я б запропонував наступні ранги:

- OF-6 — **Флаг-командор** ~ Flaggkommandør,
- OF-5 — **Командор** ~ Kommandør, Komandor,
- OF-4 — **Командор-лейтенант** або **Капітан-командор** ~ Komandor porucznik, Kommandørkaptein,
- OF-3 — **Капітан** ~ Orlogskaptein,

- OF-2 — Капітан-лейтенант ~ Kapteinløytnant,
- OF-1 — Лейтенант і Унтер-лейтенант.

Таке розташування «командорів» і «капітанів» враховує [ролі командирів](#): починаючи зі щабля OF-2 офіцерам довіряють командування кораблем, починаючи з OF-4 — командування формуванням із кількох кораблів.

До рис, диктованих відповідною локальною традицією, належить наявність або відсутність погонів у армії чи на флоті. Так, наприклад, угорське військо здавна послуговується петлицями, а російський флот носить погони. Українські військово-морські сили часів Визвольних змагань також користалися погонами, попри перехід із зірочок на смуги. Тому мені видається дивним і невиправданим усунення погонів у сучасному однострої українських ВМС.

До слова, зірки на погонах не є за походженням радянським явищем: усім відомо, що вони є на плечах американських генералів, а на російських погонах зірки з'явилися задовго до Революції. Зірочки можна було зустріти і на петлицях вояків УНР.

Попри затверджену п'ятикутну форму, на практиці вони найчастіше робилися з шістьма променями, як на сучасних угорських комірцях (що очікувано).

Нині «комуністичні» зірки можна побачити на погонах, наприклад, у турків, італійців і навіть поляків (не менш за нас ображених на більшовиків!). Немало націй використовують такі зірки виключно для генералів, як-от згадані США, а також Франція.

Альтернативою п'ятикутним зіркам є чи не більш популярні шестикутні: виразно гостропроменеві й квіткоподібні. А от «шишки» не дуже поширені в НАТО. Можливо, через дві світові війни...

Нещодавно введені в українській армії гетьманські «шишки» дійсно були запозичені у німців, як закидають їхні противники. Однак я не вважаю це проблемою. Хоч у мене викликає нарікання недалеке розташування аж 4 елементів у до-о-овгу лінію, яке не трапляється у традиційних користувачів «шишок»: німців, болгар і британців. Справжньою проблемою нових знаків розрізнення є «шини-протектори», котрі дісталися старшому сержантському складові (колишнім прапорщикам та старшинам). Як на мене, це катастрофа. Якої можна було уникнути, просто підгледівши [петлі на нарукавних знаках розрізнення часів УД/УНР](#).

На жаль, автори реформи, зосередившись на Гетьманаті, мало врахували більш піддатливий і більш своєрідний наробок «республіканців».

Завершу цей допис своїм старим начерком можливої альтернативи.

Українська графіка

Оригінально публікація на ЖЖ від 18.03.2020.

[Мітченко В. Каліграфія. Взаємовпливи шрифтів: теорія і практика; кирилиця і латиниця; історія і сучасність. — К. : Laurus. — 288 с. : іл.](#)

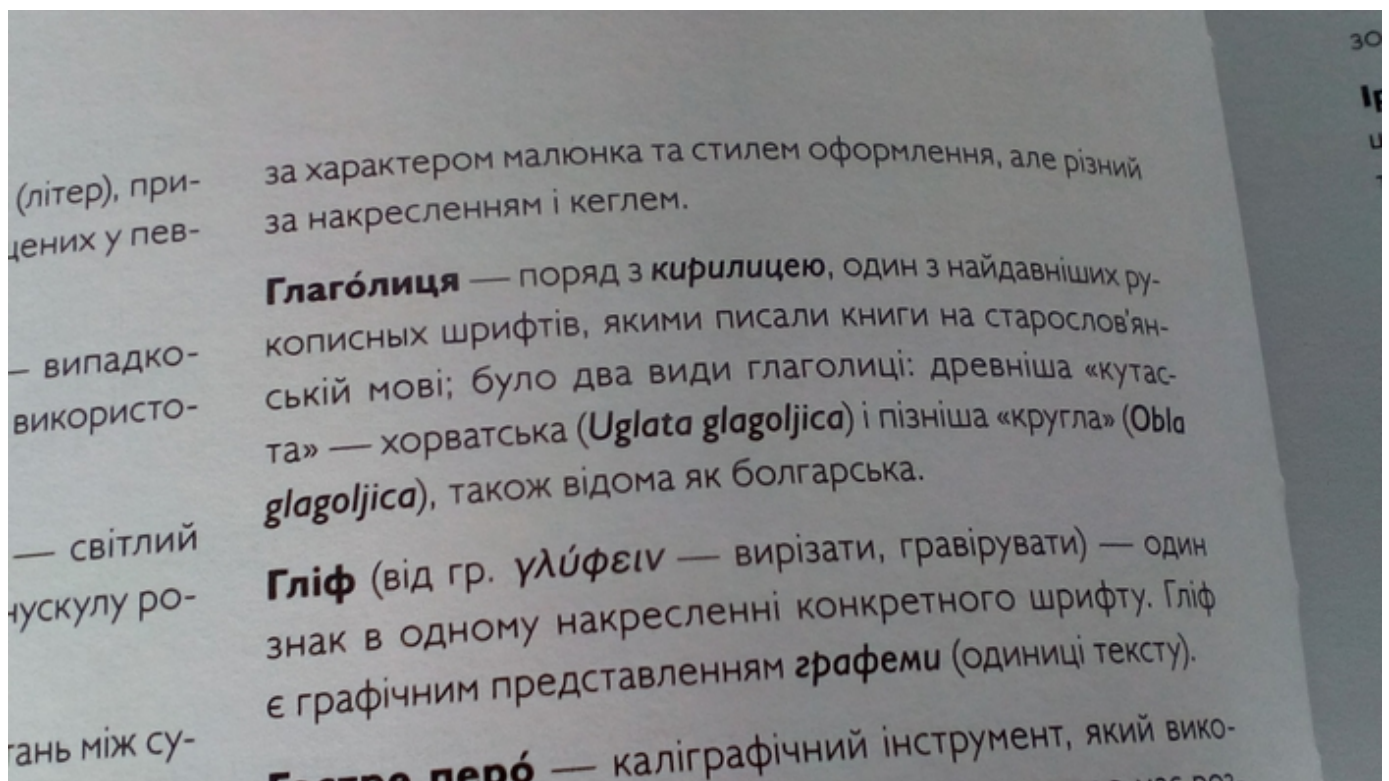
Автор наукового видання поставив своїм завданням дослідити історичний шлях рукописної кирилиці в Україні від появи добуковених знакових систем на її теренах до сьогодення.

Уперше аналіз української кирилиці проведено на тлі зміни мистецьких стилів у Європі. Для порівняльного аналізу історичного шляху кирилиці та латиниці стисло викладено історію латинських рукописних і складальних шрифтів.

В альбомі подано близько 800 репродукцій, авторських перемальовок і схем, які наочно демонструють основні етапи розвитку шрифтових форм та вплив рукописних шрифтів на складальні.

Видання призначене для науковців, студентів і випускників художніх вузів, а також фахівців художньо-творчого спрямування, які працюють в галузі оформлення книги, графічного дизайну, реклами та створюють сучасний шрифтовий дизайн, узявши за основу кирилицю.

На жаль, хоч автор і є доцентом кафедри графічних мистецтв Національної академії образотворчих мистецтв і архітектури (НАОМА), він абсолютно не є істориком (а точніше палеографом). Тому в книжці є елементарні помилки щодо історичних фактів розвитку слов'янської писемності.

Мітченко плутає послідовність виникнення форм глаголиці. Вважає квадратну хорватську, котра ще не так давно використовувалася католицькою церквою, старшою. Попри уподібнення її форм сучасним кирилично-латинським шрифтам і пряме запозичення літер М (М) J (J) Насправді ж першою є більш складна кругляста болгарська, яка швидко вийшла з

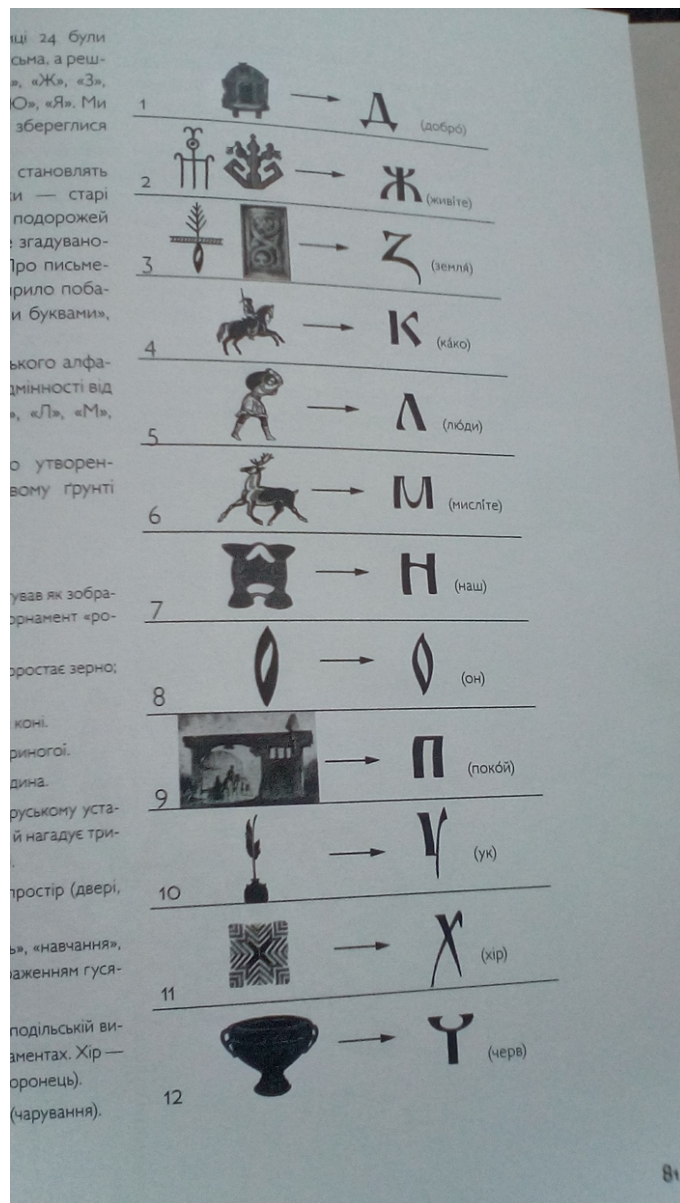
ужитку.

Однак про безпосередньо сам дизайн і будову шрифтів Віталій Мітченко розповідає дуже цікаво, хоч особисто я для себе нічого нового з того не виніс (та це проблема моєї ерудиції).

Книга ілюстрована шикарно. Найбільша її принада — побіжний огляд розвитку дизайнерської думки українських графіків з кінця XIX століття по сьогодні. Слов'янське середньовіччя явно не стихія Мітченка, а от відносна сучасність — це для нього рідне й добре відоме.

Думаю, це «наукове видання» стане корисним починаючим дизайнерам шрифтів, особливо кириличних (логічно й очевидно). Єдине — ігноруйте всі згадки про глаголицю.

Update: Перечитуючи Мітченка, зрозумів, що слід було порадити проігнорувати конкретний розділ, а саме «Слов'янські буквено-звукові системи: історія виникнення» — майже суцільна фольк-гісторія.

Тисячолітня Січ

Оригінально публікація на ЖЖ від 29.05.2019.

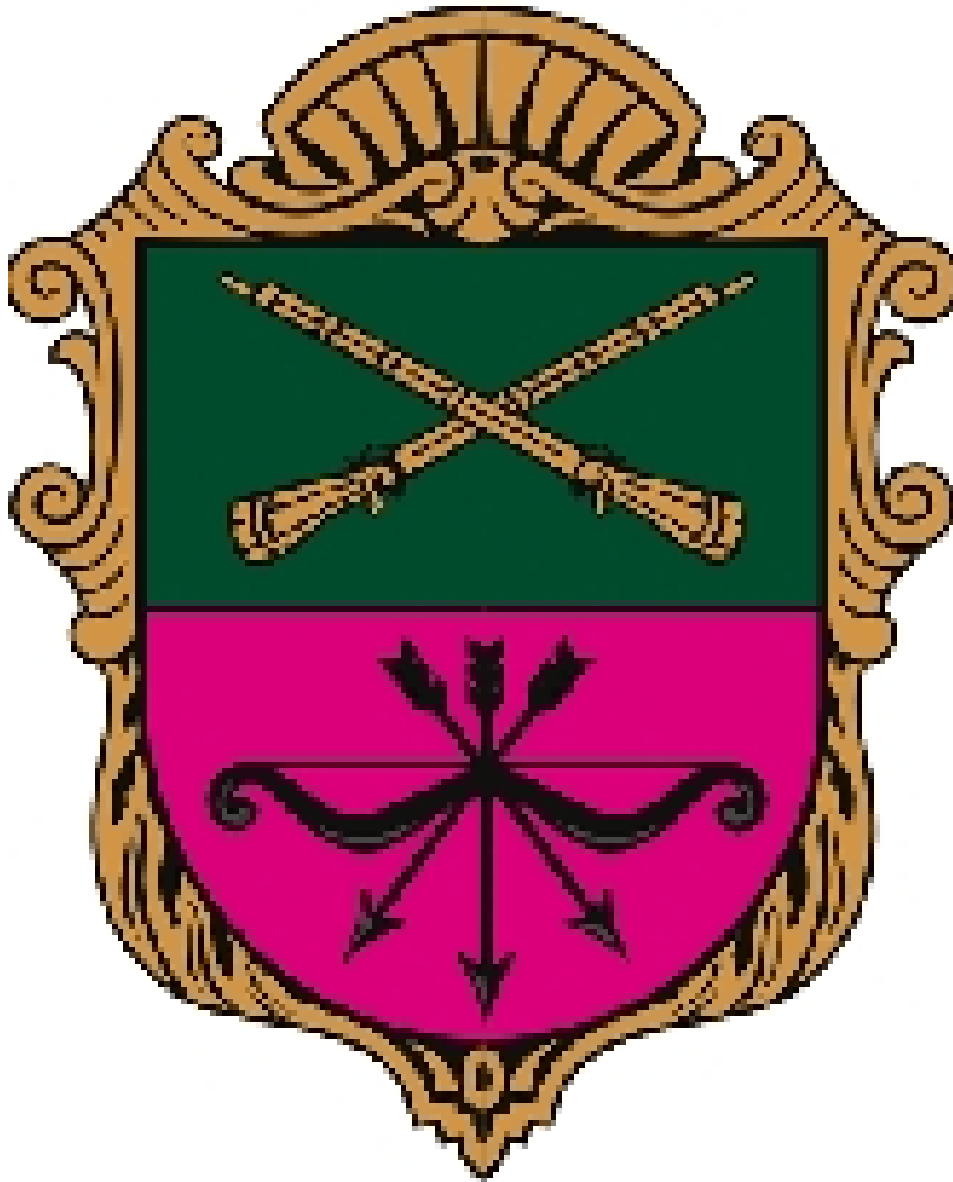
Хочеться відпочити від нескінченних правописних баталій. Тому відступлю від тематики свого блогу і витягну на світ божий замітку, котру написав ще восени далекого 2014 року.

10 вересня 2014 року на засіданні 50-ої сесії міськради Запоріжжя відбулася презентація Комісією з топоніміки проекту нового герба міста. Наступна ж сесія має вирішити, чи бути нинішньому міському гербові, якому вже понад 200 років, чи новотвору.

Спробуємо розібратися, що на що пропонують замінити ці експерти, і чим мотивоване таке бажання.

В своєму оригінальному вигляді герб Запоріжжя (тоді ще Олександрівська) був розроблений місцевою губернською владою та затверджений імператором Олександром I 29 липня 1811 року. Тоді, як і зараз, поле щита було поділене на дві частини: верхню зелену, що містить зображення навхрест покладених рушниць, та нижню пурпурову, на якій розташовано чорний лук з оберненими донизу трьома стрілами. Уся композиція в цілому символізувала перемогу російської армії над татарами. Зелений колір був і є кольором російських мундирів, а рушниці мали багнети і були армійського зразка. Тому при поверненні історичного герба місту в 2003 році рушниці завбачливо було замінено на золоті козацькі мушкети, що змінило його зміст.

Але роки потому «історики» та депутати з Комісії вже в козацьких мушкетах угледіли російські символи, неприйнятні в сучасних політичних реаліях. Що цікаво, перші згадки про бажання замінити герб з'явилися задовго до самих нових політичних реалій – ще в травні 2013 року. Саме тоді з'явився проект герба Запоріжжя за авторством пана Андрія Авдеєнка – найбільш друкованого «історика»-публіциста України, «академіка» скандально відомої громадської організації «Українська академія наук», який свого часу написав книгу з промовистою назвою «Україна – Русь Арійська».

На перший поверховий погляд, запропонований новий герб вельми патріотичний, адже два поля щита виконані у барвах державного прапора (перевернутого, як нині модно): верхнє поле – золоте, нижнє, відповідно, – синє. В них символи, якими можуть по праву пишатися запоріжці: внизу старий Запорозький дуб з Верхньої Хортиці, якому вже приблизно 700 років, та схрещені мечі князя Святослава вгорі (чомусь два, хоча в водах біля Хортиці в 2011 році знайшли лише один). Все б нічого, але герб не тільки ігнорує геральдичні правила колористики, накладаючи срібні мечі на золоте тло та зелений дуб на синє, а ще містить відверто псевдоісторичні та неоязичницькі елементи. У нижній частині щита пан Авдеєнко розмістив стилізованими під германські руни літерами ім'я поганського бога Хорса, що за його дивною ідеєю мало символізувати острів Хортицю, а над щитом написав число 6 000 –

саме стільки років місту за версією «академіка». До сесії міськради проект дійшов чомусь без підозрілих цифр, але з до невпізнання спотвореним орлом над мечами.

Комісію зовсім не збентежив той факт, що з герба Запоріжжя зникла будь-яка згадка славної козацької доби, такої важливої для самоідентифікації регіону, а всі елементи у проєкті підбрані так, щоб кожен мав пряме або опосередковане відношення до язичництва: середньовічні мечі князя-язичника, дуб-ідол, ім'я поганського бога, птах-тотем. Звісно, це лише одне з можливих трактувань, проте схоже, що саме в такому розкозаченні бачать дерусифікацію української символіки в Запорізькій міськраді. А також історії.

Показово, що міська рада також цього літа зістарила своє місто майже на тисячу років – рішенням від 27-го червня 2014 року роком заснування Запоріжжя було визнано 952-й. Сталося це не без безпосередньої участі того ж пана Авдеєнка, який за свій труд на історичній ниві отримав від мерії офіційну подяку. Очільників міста знов не збентежило, що неперервне існування міста протягом такого часу в Дикому полі, через яке в Середні віки прокочували, зносячи усе на своєму шляху, десятки народів, більш ніж сумнівне.

Зацікавленість публіциста Авдеєнка в подібній діяльності очевидна, адже вона розширює його титулатуру, чим додає йому солідності як автору для продажу його книжок, популяризує його ідеї. Але в чому інтерес міської влади? Ось у чому велике питання. Невже на заміну символіки виділяються такі великі спокусливі гроші? Не думається. Як і не думається, що в

Запорізькій області з'явився свій місцевий Распутін, що дурить голови можновладцям казками. Залишається тільки гадати наскільки тісні і давні стосунки у «академіка» Андрія Авдеєнка з мером чи з кимось з його близького оточення.

А чи є справжні проблеми у сучасного герба Запоріжжя? Певні є. Лук та стріли можна було б зробити срібними заради дотримання геральдичного правила тинктур. Рання російська геральдика рідко дотримувалася цього правила, а тому герб був створений одразу з цим порушенням. Кольори полів доречно було б поміняти місцями, адже зелений це колір ісламу, а малиновий асоціюється нині з козацтвом. Цікаво, що подібні помилкові варіанти з татарським луком на зеленому тлі та рушницями на малиновому зустрічалися у минулому.

Але всі ці зауваження то дрібниці, через які не варто зрікатися 200-річної історії. Хоча, напевно, пізно до такого закликати – нова дата заснування міста вже 952 р., на черзі герб, а що далі?

До речі, це не перша спроба помістити меч на герб цього міста. Свого часу головний російський геральдист барон фон Кене теж боровся з «неприйнятними» російськими рушницями, замість яких на тлі теж золотому розмістив меч, але червоний. Іронія долі: його меч був більше схожим на іржавий середньовічний клинок, який кілька років тому знайшли в водах Дніпра (князю Святославу цю знахідку, як не дивно, приписав знову ж Авдеєнко). Але цей «патріотичний» жовто-блакитний (лук та стріли під мечем були блакитними) проект був відхилений як такий, що втратив зв'язок з реальною історією міста.

Як відомо, історія повторюється двічі, і другий раз у вигляді фарсу. Сподіватимемося, що безглузда ідея замінити герб не знайде підтримки серед депутатів, а конкретно цей проект буде відхилений як такий, що втратив зв'язок з реальною історією міста та регіону.